

IQTISODIYOTDA BANKLARNING O'RNI.

Yusupova Shoirra Ulmas qizi

*Toshkent amaliy fanlar universiteti, iqtisodiyot
fakulteti, bank ishi va audit yo`nalishi o`quvchisi*

Annotatsiya. Ushbu maqolada banklarning iqtisodiyotdagi ko'p qirrali roli, ularning funksiyalari, ahamiyati va iqtisodiy rivojlanishga ta'siri ko'rib chiqiladi. Unda banklar biznesni qo'llab-quvvatlash, moliyaviy inklyuziyani osonlashtirish va moliyaviy xizmatlarda innovatsiyalarni rivojlantirish mexanizmlari ta'kidlangan. Adabiyotlar, empirik ma'lumotlar va tahlillarning asosiy tushunchalari munozarani xabardor qiladi va iqtisodiy o'sishni ta'minlash uchun bank tizimlarini takomillashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalarga olib keladi.

Kalit So'zlar: Banklar, Iqtisodiyot, moliya tizimi, iqtisodiy rivojlanish, pul-kredit siyosati, moliyaviy inklyuziya, kredit ajratish.

Banklar zamonaviy iqtisodiyotning asosi bo'lib, omonatchilar va qarz oluvchilar o'rtasida vositachi sifatida ishlaydi. Ular kapital to'plashni osonlashtiradi, investitsiyalarni rag'batlantiradi va kundalik iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlaydi. Ushbu maqolada biz banklar bajaradigan muhim funksiyalarni, ularning iqtisodiy barqarorlikka ta'sirini va o'zgaruvchan iqtisodiy va texnologik landshaftlarga qanday moslashishini ko'rib chiqamiz. Ularning iqtisodiyotni shakllantirish va siyosat ishlab chiqishga ta'sir qilishdagi rolining ahamiyati ham ko'rib chiqiladi.

Ushbu tadqiqot banklarning iqtisodiyotdagi rolini tahlil qilish uchun sifat va miqdoriy usullarni birlashtirgan aralash usullardan foydalanadi. Usullarga quyidagilar kiradi:

- Adabiyotlarni ko'rib chiqish: ilmiy maqolalar, ma'ruzalar va amaliy tadqiqotlar sintezi.

- Empirik ma'lumotlarni tahlil qilish: kredit-YAIM nisbati, moliyaviy inklyuziya stavkalari va NPL (bajarilmaydigan kredit) tendentsiyalari kabi bank sektori ko'rsatkichlarini baholash.

- Qiyosiy amaliy tadqiqotlar: rivojlangan va rivojlanayotgan iqtisodiyotlarda bank amaliyotini o'rganish, ularning ta'sirini tushunish.

Banklar omonatchilar va qarz oluvchilar o'rtasida vositachi bo'lib xizmat qilish, moliyaviy operatsiyalarni osonlashtirish va iqtisodiy barqarorlik va o'sishni qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiyotda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Mana, ularning asosiy rollarining taqsimoti:

Tejashni safarbar qilish

- Banklar omonatlar shaklida jismoniy shaxslar, korxonalar va hukumatlardan jamg'armalarni yig'adilar.

- Ular foizlarni taklif qilish va pulni xavfsiz saqlash orqali tejashni rag'batlantiradilar.

Kredit berish

- Banklar safarbar qilingan mablag'larni jismoniy shaxslarga, korxonalar va hukumatlarga turli maqsadlar uchun qarz berishadi.

- Kreditlar korxonalariga iqtisodiy o'sishni rag'batlantiradigan kengayish, texnologiya va innovatsiyalarga sarmoya kiritishga imkon beradi.

To'lovlarni osonlashtirish

- Banklar cheklar, kartalar, onlayn o'tkazmalar va raqamli hamyonlar orqali muammosiz va xavfsiz to'lov tizimlarini ta'minlaydi.

- Ular iqtisodiy operatsiyalarning samarali amalga oshirilishini ta'minlaydi, tijoratda ishqalanishni kamaytiradi.

Pul yaratish

- Kreditlash orqali banklar iqtisodiyotda pul vazifasini bajaradigan, pul massasini ko'paytiradigan kreditni yaratadilar.

- Bu jarayon biznes operatsiyalari va shaxsiy iste'molni qo'llab-quvvatlaydi.

Savdo va tijoratni qo'llab-quvvatlash

- Banklar akkreditivlar, kafolatlar va eksport-importni moliyalashtirish kabi savdoni moliyalashtirishni ta'minlaydi.

- Ular korxonalariga xavflarni kamaytirgan holda ichki va xalqaro savdo bilan shug'ullanishga yordam beradi.

Iqtisodiy Barqarorlik

- Banklar pul-kredit siyosatini amalga oshirish uchun Markaziy banklar bilan kelishilgan holda ishlaydi.

- Ular kredit mavjudligini tartibga solish orqali inflyatsiya, foiz stavkalari va iqtisodiy o'sishga ta'sir qiladi.

Investitsiya Xizmatlari

- Banklar mijozlar uchun investitsiya portfellarini boshqaradi, mablag'larni ishlab chiqarish sohalariga yo'naltiradi.

- Ular uzoq muddatli iqtisodiy rivojlanish uchun zarur bo'lgan kapitalni shakllantirishga hissa qo'shadilar.

Xatarlarni Boshqarish

- Sug'urta, derivativlar va xedjlash mahsulotlari kabi moliyaviy vositalarni taklif qilish orqali banklar jismoniy shaxslar va korxonalar uchun xavflarni boshqarishga yordam beradi.

Innovatsiyalarni Rag'batlantirish

- Banklar fond start-ups va texnologiya-gijgijlash korxonalar, da'vat yangilik.

- Bu rol tadbirkorlik o'sishiga olib keladigan zamonaviy iqtisodiyotlarda juda muhimdir.

Infratuzilmani Rivojlantirish

- Banklar yo'llar, elektr stantsiyalari va aloqa tarmoqlari kabi yirik infratuzilma loyihalarini moliyalashtiradi.

- Ushbu rivojlanish iqtisodiy faoliyatni qo'llab-quvvatlaydi va turmush darajasini yaxshilaydi.

Banklar nafaqat moliya institutlari, balki ular iqtisodiyotning ustunlaridir. Jamg'arma, investitsiyalar va kreditlarni osonlashtirish orqali ular iqtisodiyotdagi rivojlanish va farovonlik uchun muhim bo'lgan kapital oqimini ta'minlaydi.

Tahlil banklarning iqtisodiy o'sishni ta'minlovchi va beqarorlikning potentsial manbalari sifatida ikki tomonlama xususiyatini ochib beradi. Ularning jamg'armalarni safarbar qilish va kapital ajratish imkoniyatlari mislsiz bo'lsa-da, xavflarni kamaytirish uchun mustahkam me'yoriy asoslarga ehtiyoj seziladi. Bankdagi raqamli transformatsiya o'yinni o'zgartiruvchi sifatida paydo bo'ldi, samaradorlikni oshirdi, shuningdek kiberxavfsizlik xavfini kiritdi.

Banklar tartibga soluvchi o'zgarishlarga moslashish, turli mijozlar bazalarining ehtiyojlarini qondirish va FinTech innovatsiyalari bilan raqobatlashish kabi muammolarni hal qilishlari kerak. Barqaror bank amaliyotining integratsiyasi ularning iqtisodiy barqarorlik va ekologik maqsadlarga qo'shgan hissasini yanada oshirishi mumkin.

Xulosa

Banklar resurslarni samarali taqsimlash, moliyaviy inklyuziyani rag'batlantirish va pul-kredit siyosatini qo'llab-quvvatlash orqali iqtisodiy rivojlanishni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Biroq, ularning funktsiyalari samarali tartibga solish va nazoratni talab qiladigan o'ziga xos xavflar bilan birga keladi.

Moliyaviy savodxonlikni oshirish: hukumatlar va banklar jismoniy va biznes imkoniyatlarini kengaytirish uchun moliyaviy ta'limga sarmoya kiritishlari kerak.

Qoidalarni kuchaytirish: siyosatchilar innovatsiyalarni rag'batlantirish va bank sektorida barqarorlikni saqlash o'rtasida muvozanatni saqlashlari kerak.

Raqamli transformatsiyani rag'batlantirish: xavfsiz, inklyuziv raqamli bank echimlarini qabul qilish moliyaviy xizmatlardan foydalanishni kengaytirishi mumkin.

Barqarorlikka e'tibor qarating: banklar uzoq muddatli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uchun kreditlash amaliyotini barqaror rivojlanish maqsadlariga muvofiqlashtirishlari kerak.

Ushbu jihatlarni hal qilish orqali banklar iqtisodiy taraqqiyotning asosiy omili bo'lib, xavflarni kamaytirish va rivojlanayotgan muammolarga moslashishda davom etishlari mumkin.

Adabiyotlar.

1. Закон Республики Узбекистан «О банках и банковской деятельности». № ЗРУ-580. от 5 ноября 2019 г.
2. Закон Республики Узбекистан «О центральном банке Республики Узбекистан». № ЗРУ-582. от 11 ноября 2019 г.
3. У.Азизов, Т.Каралиев и др. «Банковское дело» учебное пособие. Ташкент 2018 г.
4. Алексеев П.В. Банковское дело: управление в современном банке. Учебное пособие для ВУЗов / П.В. Алексеев, сост. -М.: КноРус, 2018. - 304 с.
5. Тавасиев А.М. Банковское дело: Учебник для бакалавров / А.М. Тавасиев. — М.: Юрайт, 2017. — 647 с.
6. Каримова, Азиза Махомадризовна Совершенствование банковского кредитования субъектов предпринимательской деятельности в сфере туристических услуг на основе опыта зарубежных стран. JOURNAL OF ECONOMICS, FINANCE AND INNOVATION. 2022. ISSN: 2181- 3299 Volume-II Issue 1. -С. 41-50.
7. Karimova, A. M. (2020). Role of marketing services in innovative development of tourism activities. American Journal of Economics and Business Management, 3(1), 24–32. <https://doi.org/10.31150/ajebm.v3i1.108>